A-I/4/1261/22

प्रथमसत्रार्द्धम्

चतुर्थपत्रम्

सिद्धान्तज्यौतिषम

समयः घण्टात्रयम् पूर्णाङ्काः 80

अ. सर्वे अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः समाधेयाः। (15×2=30)

1. दीर्घवृत्तलक्षणाख्यस्य ग्रन्थस्य रचयिता कः?
2. लघुव्यासस्य परिभाषा लेख्या।
3. दीर्घवृत्ते कोटिमानसूचकं सूत्रं किम्?

अथवा

"अल्पविष्कम्भः" इति पदस्य कोऽर्थः?

4. "लघुव्यासरेखैव चेद्दीर्घवृत्ते भवेदक्षरेखा" इत्यस्यार्थः कः?
5. दीर्घवृत्ते कस्य मानं रूपाल्पं ज्ञेयम्?
6. बृहद्भुजे लघुभुजात् विशोधिते किं फलम्?

अथवा

यदि निष्पत्तिसंज्ञं रूपतुल्यं तर्हि के नियते न भवतः?

7. मूलसंज्ञकः कः?
8. दीर्घवृत्तं कस्मिन् सन्दर्भे वृत्तं भवेत्?
9. सर्वदा दीर्घवृत्ते स्थिरसङ्ख्या केन वर्णेन द्योतते?

अथवा

"रूपम्" इति पदेन का सङ्ख्या गृह्यते?

10. यदि "लघुव्यासमानं = 2क" तर्हि इ = किं स्यात्?
11. भुजात्कोट्यानयनप्रसङ्गे "इ" इति संज्ञा कस्य द्योतकः?
12. दीर्घवृत्ते बृहद्व्यासो नाम कः?

अथवा

"तल्लम्बक्षेत्रयोगे चेदक्षः कोटिमितिं तदा" इत्यस्य कोऽर्थः?

13. "समानसम्बन्धभुजाहतिस्तथा तन्मूलनाभ्यन्तरहीनितो यः" इत्यस्य सूत्रं लिखत।

14. दीर्घवृत्ते केन्द्रनाभ्यन्तरं यदि शून्यं तदा तत् किं क्षेत्रम्?

15. "भुज X इ" अस्य मानं किम्?

अथवा

"विश्लेषः" इति शब्दस्य कोऽर्थः?

(5×6=30)

ब. सर्वे लघूत्तरीयाः प्रश्नाः समाधेयाः।

16. "तत्क्षेत्रनाभिः कथिता नवीनैः" इति श्लोकस्याशयः कः? सचित्रं निरूपयत।

17. "बिन्दौ नाभिगताभ्यां रेखाभ्यां..........या स्पर्शरेखा सा" इति श्लोकं सचित्रं व्याख्यात।

अथवा

नव्यैरुदाहृतं दीर्घवृत्तलक्षणं सप्रमाणं प्रतिपादयत।

18. $\frac{\text{लव्या}^2}{\text{वृव्या}}$ (क² – भु²) इत्यस्य प्राप्तिः कथम्? सचित्रं स्पष्टीकुरुत।

अथवा

दीर्घवृत्ते भुजकोटिलक्षणं सचित्रं सप्रमाणं ग्रन्थोक्तदिशा प्रतिपादयत।

19. 'इ = ०' अतः लव्या = 2 क = इत्युपपत्तिं सप्रमाणं स्पष्टीकुरुत।

अथवा

फ = $\frac{\text{प}}{1 + \text{इ}}$ अस्य समीकरणस्य प्राप्तिः कथम्? साधयत।

20. "नाभिमूलान्तरं द्विघ्नं समनिष्पत्तिसंहतम्......लब्धवर्णस्फुटेन हि" इति श्लोके निरूपितं गणितोपपत्तिं वर्णयत।

अथवा

$\frac{2\ \text{इ. प}}{\sqrt{1-\text{इ}^2}}$ इति सूत्रं कथम् उत्पद्यते? सप्रमाणं विवेचयत।

स. दीर्घोत्तरीयः प्रश्नः समाधेयः। (1×20=20)

21. दीर्घवृत्तलक्षणाख्यस्य ग्रन्थस्य रचयितुश्च परिचयं विधाय ग्रन्थोक्तदिशा दीर्घवृत्तलक्षणं स्पष्टीकुरुत।

अथवा

वृत्तद्वययोगः स्थानद्वये चेत् दीर्घवृत्ते अभीष्टबिन्दुतः स्पशरेखाः कति? किमर्थम्? इति सोपपत्तिं सचित्रं सप्रमाणं समर्थयत।

अथवा

एकबिन्दोर्भुजकोटिभ्यां परबिन्दोर्भुजज्ञाने तत्कोटिज्ञानं कथम्? सोपपत्तिकं सचित्रं व्याख्यात।

अथवा

दीर्घवृत्तबहिस्थान्तःस्था..........दोर्मानकोटिमिह स्फुटम्॥ इति श्लोकं सप्रमाणं सचित्रं सोपपत्तिं व्याख्यात।